Діно БУДЗАТІ

СПІЛЬНА ФОТОГРАФІЯ

На фотографії — учениці другої класи Колежу Чезаріні, зібрані на подвір'ї. Стара випадково знайшла її на дні якоїсь там шухляди. І розглядаючи її, веселиться. На ній, самозрозуміло, стоїть також і вона, в першому ряді, з косами.

Її товаришки! Думала, що їх назавжди загубила, а ось тут вони усі — в її руках, розміщені на три ряди, на сходах; і втікати їм — ніяк.

— Ну, послухаймо! Ти там, нагорі, перша справа! Та, що стоїть на кріслі! Ага, це ти, Адо! Так, ти! Скажи мені, чому всміхаєшся?

— Не знаю, пані. Чому всміхаюся? Та ж кожна з нас тут усміхається... Кожен, хто стає до фотографії, конечно, всміхається.

— Як же ти про інших можеш знати? Ти їх не бачиш. Вони всі спиною до тебе повернулися. А може й ніяка з них не всміхається, лиш ти одна; що ж ти про це знаєш? Я радше побоююся, що ти — дурненька, Адо... Я переконана, що товаришка, яка поруч тебе стоїть, дасть мені розважливішу відповідь... Так! Ти, Розетто! Чи поясниш мені, чому ти всміхаєшся?

— Я?.. Ох, позувати до фотографії — для мене така смішна річ... бере мене сміх, бо... бо всі ми стоїмо, позуємо... чепурненько одягнені... наче панночки... хто знає, яке враження буде з фотографії...

— А ти, Робертіно, чом усміхаєшся? Чи теж для тебе це річ — така смішна?

— Не знаю... але до фотографії завжди слід усміхатися, так кажуть... Може, щоб з фотографії вийшло краще враження... Люди оглядатимуть знімок, і подумають, що ми — щасливі й задоволені. Зрештою, якщо навіть бувають неприємності, то краще їх для себе тримати...

— Неприємності, неприємності! Що це за грубе слово! А ти, Лучіетто, чи могла б ти відповісти мені: чому всміхаєшся?

— Якщо вас справді цікавить, пані, то мене взяв сміх, коли я подумала про Паолині вуха, тієї Паоли, що в третій класі... Знаєте? Ми до них зовсім привикли, але хто його знає, як вийдуть на фотографії ті два абажури...

— Виглядає, що до усмішки мало вам треба. А ти, красна Крістіно, чи скажеш мені, чому посміхаєшся?

— Ох, пані, тут зараз Франка мені докучає...

— Як то докучає тобі?

— Ліктем штовхає мене, щоб я кривилася, підштовхує ліктем...

— То ти! То ти штовхаєш мене... Пані, не вірте їй: то Крістіна почала кривитися до мене!

— Буде! Годі! А ти там! Називаєшся Палометта, якщо не помиляюся? Так! Чи скажеш мені, чому всміхаєшся?

— Пробачте, пані! Чому ви перескочили? Чому не запитуєте мене?

— Тебе не запитую, бо не запитую. Я ж бо не примушена кожну з вас розпитувати. А до того мені здається, то ти, Луїзо, не так то вельми всміхаєшся...

— Та певно, що також і я всміхаюся...

— Добре! Але я тепер бажаю, щоб мені Палометта відповіла... Ну, чому ж ти всміхаєшся, Палометто?

— Всміхаюся, бо сьогодні — свято, бо теж школі — кінець і починаються вакації, бо тепер теж гаряче й уже немає в мене відморожень; я так терплю від тих відморожень...

— А ти, Софіє?

— Я не усміхаюся, пані. У мене такі уста від природи, шкіра моїх губ така натягнена, що зуби видно... Мама каже мені, що це не має значення, що все таки я миленька... але всі мої товаришки звуть мене... звуть мене...

— Ну, кажи! Як звуть тебе?

— Мене називають трупиком, черепом: ось як прозивають мене.

— А ти, Маддалено (графинка, якщо не помиляюся?), всміхаєшся чи не всміхаєшся?

— Ах, пані, пригляньтеся до мене! Вам слід розсудити, чи всміхаюся...

— Не бачу, тут плямочка якраз приховує твої уста...

— Зітріть її, пані. І так побачите, чи я всміхаюся, чи ні.

— Та ж її неможливо стерти, вже тій плямочці найменше п'ятдесят років... вона майже вже така стара, як і я сама... бо я стара... Ну то що ж, дівчата... ви ще не впізнали мене?

— Нова директорка?

— Та де там директорка! Я — одна з вас, я — Луїза! Вже хіба я зовсім до неї не подібна? Ось вам! Я — Луїза, і всіх вас пам'ятаю... Всміхаєтеся? Га, всміхаєтеся?.. А чи знаєте, скільки з вас ще сьогодні живе?.. Чи котрусь це цікавить?.. Мовчите? Мабуть довідатися вам страшно?.. То я вам скажу: нас було тридцять вісім, а між живими залишилися лише чотири.

— Луїзо, послухай! Я тобі подарувала була шкіряну ручну торбинку, пам'ятаєш? Скажи, принаймні, мені, Луїзо. Скажи мені: чи я ще живу?

— Безперечно, що пам'ятаю, люба Маддалено... Торбинка! Але пізніше, як тобі було вісімнадцять років, ти теж намагалася відбити для себе мого нареченого, правда?.. І якраз тому бажаю вдовольнити тебе: так! Ти померла! Вже від певного часу — мертва й похована.

— Від певного часу? Чому від певного часу?

— Якщо хочеш знати, вже більше як сорок років минуло, відколи я була на твоєму похороні. А похорон був зовсім звичайнісінький, присягаюся... Дифтерит!

— Пані, пані, буде! Залишіть нас, сьогодні — свято... Чому ж ви прийшли розказувати нам оці лихі речі?

— Ого, яка зухвалість в тебе, Ґраціелло! Боїшся? Проте ж ти всіх підстерігала й учительці доносила. Так приємно було тобі приглядатися, як нас карали... Тому й послухай, ти якраз...

— Ні, ні, замовчіть, пані! Я нічого не хочу знати. Я затулю собі вуха!

— А як затулиш? Не можеш! Ти — сфотографована з опущеними руками, не можеш піднести рук до вух...

— Ні, ні, пані Луїзо, благаю вас, замовчіть!

— А навпаки, от тобі — так навчишся шпигувати! Ти померла на двадцять шостому році життя. Служницею якоїсь там родини Меллоні... слухаєш мене?.. Ти була коханкою одного з хлопців... Померла в шпиталі від тифу, майже як собака, розумієш? Далі всміхаєшся?

— Ходімо геть звідсіля, забираймося! Аби ця відьма перестала... Швидко, бігом до кімнати, позамикаймося!

— Втікати? Та ви ж не в силі поворухнутися й на міліметр! Ви — сфотографовані. Як статуйки, прибиті одна біля одної — в рядочку... А тепер я сповіщу вам — одній за другою — про ваші вчинки, що досі ще вам невідомі, про ваші мерзенні справи, про майбутні ваші нещастя, розкажу вам, від чого ви померли... Ах! трохи повеселюся! Скажіть, дівчата, чи пам'ятаєте оту червону одежинку, що так личила мені? Не пригадуєте тієї прогулянки до Чертози? Що ж залишилося з тих нестримних сміхів? А, було, сміялися ми, правда? Вистачала дурничка... Самотня, в холоді на цьому проклятому горищі, без найменшого створіння, що піклувалося б про мене, в нудоті, бідна, беззуба, з виду така огидна: от вам яка Луїза!.. І спати не хочеться мені, і ніч така довга, і ніхто до мене не зайде... Ох, дайте мені потішити себе, розповідаючи вам, як кожна з вас померла!

СУЧАСНІСТЬ (Мюнхен). — 1987. — № 3.

БАБОВАЛ Роман, переклад з італійської, 1987.